

mestall

any VIII
núm. 20
desembre 2006

mestall: 1. mescla de diferents espècies de cereals; 2. conjunt homogeni de coses diverses

Butlletí de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

SUMARI

Portada

La Biblioteca de Pierre Vilar a Girona

Patrimoni

Els molins de vent de Mota del Cuervo

Propostes

Un any d'un camp, un riu i unes pomeres.

L'Associació

Lliurament del Quart Premi Mestall

L'Associació al Recercat Sortida: L'Esquerda. poblat ibèric i medieval

Notes de lectura

J. Planas, *Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya*

Llibres

P. Vila i É. Serna, *Receptes i remeis de Pelegrí Estiu*

J. Fort, *Els noms de lloc*

Recerques en curs

A. Garrido, *Pesca i associacionisme: la confraria de Sant Pere de Palamós*

C. Solans, *Senyors presents, senyors absents. Les baronies de Castellvell de Rosanes, Martorell i Molins de Rei*

M. L. Retuerta, *Les inversions de capital urbà i el procés de diferenciació social pagesa*

Trobades

Documentació notarial i arxius

IES La Bisbal: *Projecte d'història oral: La història parlada*

Agenda

LA BIBLIOTECA DE PIERRE VILAR A LA UNIVERSITAT DE GIRONA

El juny passat van arribar a la Universitat de Girona les prop de cent vuitanta caixes que contenen els llibres i les revistes de la Biblioteca de Pierre Vilar. D'aquesta manera, es materialitzava la donació de la família. El fons, que consta de més de 7.000 volums, entre llibres i revistes, es mantindrà unit i estarà ubicat a la Sala de Llegats de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, que ja compta amb importants fons d'interès historiogràfic, entre els quals destaca la biblioteca de l'historiador Jaume Vicens Vives. Es preveu que el fons de la Biblioteca Pierre Vilar estigui inventariat i catalogat el desembre de 2006. A partir d'aleshores, es podrà consultar per internet a través del catàleg de la Universitat de Girona. També es podran consultar les dedicatòries que figuren en els llibres. La rapidesa del procés de catalogació ha estat possible gràcies a un ajut de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

Acte d'homenatge a l'historiador

L'acte de presentació de la biblioteca tindrà lloc el divendres 1 de desembre i coincidirà amb la celebració d'un seminari sobre *Les transformacions agràries del segle XVIII català* (vegeu el programa a l'agenda).

En el mateix acte, i a la mateixa Facultat de Lletres, es presentaran altres iniciatives, que també han comptat amb el suport de la Generalitat

Pierre Vilar (1906-2003)

de Catalunya, en commemoració dels 100 anys del naixement de Pierre Vilar. En concret:

- Presentació d'una pàgina web sobre Pierre Vilar. Aquesta pàgina web ha estat promoguda per la comissió organitzadora de l'*Atelier Pierre Vilar*, celebrat l'octubre de 2004, i vol servir per donar a conèixer l'obra de l'historiador i per facilitar els intercanvis entre aquelles persones interessades en seguir treballant amb les línies obertes i plantejades per l'historiador.

- Presentació de les edicions catalana i castellana del llibre *Pierre Vilar: una història total, una història en construcció*, que ja ha estat editat en francès i recull les actes de l'esmentat *Atelier Pierre Vilar*. El llibre ha estat coordinat per Arón Cohen, Rosa Congost i Pablo Luna.

- Presentació del llibre *Pierre Vilar. Aportacions a la història de Catalunya*, editat per la Universitat de Girona i Editorial Base.

- Inauguració de l'exposició "Perquè "l'historiador és dins la Història"... Pierre Vilar (1906-2003)", entorn de la figura i obra de l'historiador.

Redacció ■

l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

convoca el

5è premi Mestall

curs 2006 - 2007

a treballs de recerca de batxillerat realitzats per estudiants de Batxillerat sobre temes relacionats amb el món rural en qualsevol dels seus àmbits temàtics, cronològics i geogràfics (història, paisatge, patrimoni, economia, població, migracions, històries de vida, etc.).

Dotació: 500 euros per als estudiants i un lot de llibres per al centre en el qual estudiïn. **Termini de presentació:** 30 d'abril de 2007. **Informació i bases** a la web www.ddgi.cat/historiarural/

Els molins de vent de Mota del Cuervo (Cuenca)

Si algun dia teniu ocasió de visitar la Manxa, és diumenge i veieu que fa vent, no deixeu d'anar al "Balcón de la Mancha" de Mota del Cuervo (Cuenca). Allà, dalt d'un turó mirador natural sobre la planúria manxega hi trobareu set molins, un dels quals és posat en funcionament cada diumenge, si les condicions climatològiques ho permeten, per l'Asociación de Amigos de los Molinos de Mota del Cuervo.

Es tracta d'una bonica i enriquidora experiència per conèixer de primera mà el funcionament d'aquests molins que el Quixot va immortalitzar. L'entitat que els gestiona fa cinquanta anys que vetlla per la seva conservació i treballa per la seva revalorització com a béns patrimonials que, amb una mica de suport institucional del qual estan mancats, podrien actuar com a dinamitzadors econòmics. L'entitat, que té una important programació d'activitats al llarg de l'any i que està en contacte amb d'altres entitats de característiques similars, edita semestralment *Aspas Manchegas*, una publicació que divulga i promou tot el que està relacionat amb aquests elements patrimonials. El seu president, Enrique Tirado Zarco, juntament amb altres companys, de forma totalment voluntària i vocacional —com Quixots del segle XXI—, s'encarreguen de posar en funcionament un dels molins cada diu-

menge que bufa prou vent. En fer-ho, fan partícip el curiós visitant de les operacions per posar-lo en marxa —l'experiència de col·locar les veles és realment interessant— i gaudeixen explicant-ne el funcionament a tots els qui s'hi apropen atrets pel moviment de les aspes una vegada tot plegat ja funciona. Tot això, val a dir-ho, ho fan sense cobrar entrada. Això sí: part dels ingressos de l'entitat provenen de la petita botiga que hi ha a la planta baixa, on, entre altres coses, podreu adquirir un paquet de farina acabada de fer. Resulta suggeritiu menjar un plat cuinat amb la farina del molí de Mota del Cuervo que abans haureu vist funcionar tal com era tradicional.

L'any 1929, quan l'electricitat va arribar a aquelles terres, els molins de vent van deixar de ser útils, i ràpidament van veure's desplaçats pels molins moguts per energia elèctrica. Va començar un període d'abandonament que va portar al seu deteriorament i destrucció. El 1955, una colla de vilatans preocupats perquè aquell signe d'identitat no desaparegués van constituir una associació amb la qual van iniciar els treballs de conservació i reconstrucció. I en els darrers anys, a partir dels coneixements transmesos oralment pels moliners als seus fills i sobrepasant tot tipus d'obstacles i entrebancs, han aconseguit recuperar la tècnica per posar-ne un novament en marxa. Una feina ben laboriosa, que requereix un parell d'hores per deslligar tots els encadenats per poder moure el pal de govern exterior, col·locar a fora el *borriquillo* per poder moure la cúpula del molí i orientar-lo en el sentit del vent, posar greix a l'interior de la maquinària —bàsicament la roda anomenada *Catalina* i els seus eixos— i, el més difícil de tot, la col·locació de les veles de roba. Aquesta tasca, a més de veure's entorpidida pel vent, pot endarrerir-se pel canvi de sentit del vent o pel trencament de les cordes que permeten pujar la vela a l'aspa. Quan tot està col·locat, les aspes del molí poden començar a funcionar, empenyent amb prou força la roda interior i generant prou energia com per poder moure la mola de l'interior del molí i poder començar a fer farina del gra que es diposita a la tremuja.

És, aquesta, una manera de poder aproximar-nos als molins de vent que a les nostres comarques també van existir fins al segle XVIII i dels quals avui ja no en queda gairebé res.

Fotos: David Moré

Un any d'un camp, un riu i unes pomes

Un projecte per fer els caps de setmana

Mònica Bosch Portell

Amb aquest article volem explicar-vos un projecte que vam portar a terme durant alguns caps de setmana amb el nostre fill, però que és fàcilment adaptable també com a activitat per a escoles, centres d'ensenyament secundari, grups d'esbarjo, etc. Per això ens ha semblat interessant donar-lo a conèixer als lectors del Mestall, un públic divers format per professors de tots els nivells de l'ensenyament, arxivers, bibliotecaris, estudiants i tota mena de públic interessat pel món rural.

L'objectiu de l'article és mostrar com, a partir d'una idea molt simple, dedicant-hi poc temps però essent molt sistemàtics, els pares també podem organitzar activitats engrescadores per als nostres fills —i per a nosaltres mateixos— amb un gran valor pedagògic.

Tot sovint els pares ens proposem fer activitats amb els nostres fills, portar-los a algun lloc d'esbarjo i, de vegades, dur-los a algun lloc on puguin aprendre coses noves. Molt sovint, però, fem aquestes activitats sense cap mena de programació prèvia, improvisant sobre la marxa a partir d'una cartellera de cinema o una agenda d'activitats locals. Anem massa atrafegats i no ens adonem que, pensant-hi una mica, podem treure un gran profit d'una petita estona de lleure ben programada, sense que això ens requereixi una gran inversió de temps. No ens adonem que tenim tantes o més possibilitats que l'escola per fer i ensenyar coses als nostres fills —tenim, per exemple, moltes més possibilitats de portar-los a veure coses "en directe" que les escoles, que han de mobilitzar molts més mitjans per traslladar 25 o 40 o 60 nens d'un lloc a l'altre. Aquestes possibilitats no les podem desaproveitar.

El projecte que presentem és fruit d'una casualitat inicial que aviat es va convertir en un programa d'activitat que va durar més d'un any. Només hi vam dedicar un parell d'hores al mes; i, ara, el material

resultant dona per seguir parlant i aprenent coses durant molt de temps.

L'origen del projecte

El nostre projecte va consistir en una cosa tan senzilla com fer el seguiment d'un camp al llarg de més d'un any. Concretament, a seguir un camp, una plantació de pomes que hi havia al costat i una riera que calia travessar per accedir al camp i a les pomes.

La idea va sorgir de manera casual: un mes d'agost vam anar a donar un volt pel camp amb el nostre fill, de tres anys. Vàrem agafar el cotxe i el vàrem parar a la vora d'un camp que ens va semblar bonic. Ens hi vàrem acostar. Hi havia unes quantes bales de palla i restes de panolles per terra. El nostre fill va demostrar, com tots els nens, una gran curiositat per les bales i les panolles. Va estar fent moltes preguntes, va picar les bales i vàrem fer un ninot amb una panolla seca i uns quants grans de blat de moro. El mes següent, un altre dia que teníem ganes de fer un tomb, vàrem a anar a parar al mateix camp amb el cotxe, segurament perquè en teníem un bon record. Aquell dia, per casualitat, portàvem la càmera de fotografiar. Encara quedaven algunes bales de palla, les pomes estaven plenes de pomes i la riera, que vàrem haver de travessar amb compte per una passera feta amb quatre pedres, anava

propostes

3 de novembre
2 d'abril
5 de juliol

prou plena d'aigua. El nen també va estar fent preguntes i tots tres vàrem parlar de les pomes, vàrem collir pals i vàrem passar una bona estona. Llavors, i perquè portàvem la càmera, ens vàrem adonar que aquelles excursions a un mateix lloc oferien moltes possibilitats si les sabíem aprofitar i en trèiem un testimoni gràfic perenne. D'aquesta manera i en aquell lloc i moment, va començar el nostre "projecte camp": ens vàrem proposar d'anar-hi cada primer de mes i tirar fotografies del camp, de les pomeres i de la riera, i de tot allò que ens cridés l'atenció cada vegada. I així ha estat durant més d'un any —la idea inicial era fer-ho durant un any, però va resultar que, al cap de dotze mesos, el blat ja era fora

d'anar a aquell lloc a mirar com ha canviat tot i a fer-ne fotos.

També és interessant triar, per començar a fer el seguiment, un mes en què el cicle d'allò que anem a veure no hagi començat, per tal de poder-lo veure sencer i facilitar als nens la comprensió del procés. Si és un camp, es pot començar, per exemple, quan ja s'hagi llevat la collita anterior; si són fruiters, quan ja no quedi fruita de l'any anterior, etc.

2. Fer el seguiment de l'espai i fer fotos

Es poden fer algunes fotografies programades (sempre des del mateix punt de vista —marcant el punt de la fotografia amb un senyal fix per no oblidar-lo el proper

del camp, però encara no havien collit les pomes, de manera que vàrem afegir un parell de mesos per veure el cicle de les pomes totalment complet.

Fases de realització del projecte

1. Escollir l'espai del qual farem el seguiment

Localitzar un espai proper per fer-ne el seguiment (un camp, un hort, una granja, etc.). És important que es tracti d'un espai amb un cicle llarg d'evolució i que, alhora, aquesta evolució sigui prou evident com per mantenir l'interès cada mes, o gairebé cada mes. Si preveiem que aquell espai pot estar uns quants mesos sense canvis, és millor combinar-lo amb un altre espai o bé canviar d'idea, perquè ens cansarem d'anar al mateix lloc si durant un temps llarg no hi passa res de nou.

Visitar aquell espai una petita estona, un cop al mes, permet apreciar bé els canvis que es van succeint; i ens proporcionarà, alhora, un bon objectiu per a les nostres passejades sense crear-nos una obligació excessiva. El primer dissabte o diumenge de cada mes ja sabrem que hem

mes—, la qual cosa ens acabarà proporcionant unes imatges molt gràfiques dels canvis que han tingut lloc i d'altres d'improvisades des de punts diferents. És interessant fer-ne de vistes generals i també de detalls, tot recollint testimoni gràfic d'aquelles coses que ens cridin l'atenció o que suposin una novetat respecte del mes anterior. Si els nens són més grans, les poden fer ells mateixos. El seguiment d'un mateix espai durant un temps llarg permet captar diferents fenòmens atmosfèrics (sol, núvol, pluja, neu). També podem anar-hi en diversos moments del dia per captar diferències d'il·luminació en els objectes i en el cel. Si algun mes s'esdevé algun fenomen excepcional, com una nevada, es pot fer un extra i anar al camp, encara que aquell mes ja s'hi hagi anat. Si captem més variacions, més interès i possibilitats tindrà el resultat final del nostre projecte.

A més, anant un cop al mes al mateix lloc, també és fàcil que —per casualitat— algun dia coincidim, per exemple, en el cas d'un camp, amb el pagès o les persones que hi treballen. En aquest cas es pot aprofitar per fer-los preguntes sobre la història de la propietat, la forma i les eines de

No ens adonem que tenim tantes o més possibilitats que l'escola per fer i ensenyar coses als nostres fills —tenim, per exemple, moltes més possibilitats de portar-los a veure coses "en directe" que les escoles, que han de mobilitzar molts més mitjans per traslladar 25 o 40 o 60 nens d'un lloc a l'altre.

conreu, els problemes de la pagesia, etc. També pot ser interessant mirar que ens avisin quan hagin de fer alguna feina clau, com ara la sega; llavors podem fer un extra i anar un dia a mirar com es sega avui dia.

De tot el que anem fent i veient, caldrà prendre'n quatre notes, a manera d'un diari, del tipus: "3 de juliol, migdia, el blat ja és madur del tot, hem vist nius d'ocells...". Aquestes notes ens serviran després per ordenar el material i elaborar-lo.

A mesura que el freqüentem, aquell espai ens resultarà cada vegada més familiar i, de ben segur, al final del projecte, d'alguna manera ens l'haurèm apropiat. El nostre fill, per exemple, es va sentir tan identificat amb aquell camp que es pensava que era nostre. No va ser fàcil fer-li entendre que no ho era. Això, de passada, pot servir com una excel·lent ensenyança: no cal necessàriament comprar, o posseir físicament una cosa, per poder gaudir-la i posseir-la amb el cor.

3. Recollida d'informació

Paral·lelament a les visites que anem fent cada mes, es poden anar recollint notícies i altres informacions a través de fonts diverses (diaris, revistes, llibres,

pena dedicar una mica de temps a elaborar-lo i a fer-lo més practicable: si hem fet fotografies tradicionals, les podem ordenar per mesos i enganxar-les sobre fitxes blanques. Podem fer fitxes d'imatge i també fitxes de contingut, tot imprimint en fitxes blanques les notes que hàgim pres cada mes i la informació addicional que hàgim anat recollint. Repassant les fotografies, també ens adonarem de canvis que no havíem apreciat en les nostres visites i els podem afegir a les fitxes. Darrere les fitxes, podem imprimir-hi un número i el mes al qual corresponen, de manera que, després d'utilitzar-les, les puguem guardar ordenades. Serà bo plastificar d'alguna manera les fitxes, per tal de poder-les remenar sense por de malmetre-les. Un cop plastificades, hi podem fer un parell de forats amb una trepanadora i guardar-les en carpetes d'anelles —per exemple, per mesos o estacions de l'any.

Abans d'enganxar les fotografies a les fitxes, també pot ser interessant escanejar-les i guardar-les a l'ordinador. Qui sap? Potser algun dia les podem fer servir per a alguna altra cosa.

Si hem fet fotografies digitals, el nostre projecte resultarà força més barat. Les

El nostre fill es va sentir tan identificat amb aquell camp que es pensava que era nostre. No va ser fàcil fer-li entendre que no ho era. Això, de passada, pot servir com una excel·lent ensenyança: no cal necessàriament comprar, o posseir físicament una cosa, per poder gaudir-la i posseir-la amb el cor

enciclopèdies o internet) sobre temes relacionats amb el nostre projecte: notícies i dades sobre la collita d'aquell any, sobre els problemes actuals de la pagesia, el procés de pol·linització de les plantes, etc. Segons l'edat dels nens, aquesta recerca d'informació la poden fer ells mateixos, amb o sense el nostre ajut, amb la qual cosa faran, a més, una excel·lent pràctica sobre els diferents sistemes d'obtenir informació que tenim al nostre abast.

4. Elaboració del material

Una vegada hàgim acabat el projecte, la quantitat de material acumulat serà tant i tan interessant que, de ben segur, valdrà la

podem imprimir sobre fitxes i elaborar un material físic tal com hem assenyalat, o bé elaborar el material només a l'ordinador a través d'algun programa informàtic de tractament d'imatges.

Possibilitats de treball amb les fitxes

La riquesa del material acumulat ens permetrà una infinitat de possibilitats per jugar/treballar amb les fitxes adaptant el nostre joc/aprenentatge a l'edat del nostre fill.

El projecte sobre el camp, les pomeres i la riera que vam dur a terme va acabar recollint aquestes possibles sèries per treballar diferents continguts segons l'edat dels nens:

7 de juliol
10 de juliol
12 de juliol

propostes

15 de desembre
5 de gener
7 d'abril

- Variabilitat dels fenòmens atmosfèrics (sol, núvol, pluja, neu, rosada, entre altres).
- Variabilitat dels diferents moments del dia (matí, tarda, etc.).
- Variabilitat de tres espais naturals (camp, pomerar i riu) en les diferents estacions de l'any.
- Procés de creixement de les plantes: del blat i les pomes (i fenòmens com la pol·linització).
- Feines del camp i processos de treball (del treball manual a la mecanització, la mà d'obra, etc.).
- Rastres d'animals, de persones i de màquines.
- Animals que viuen en aquell territori.

Per treballar amb aquestes sèries /continguts, només cal seleccionar les fitxes adequades per poder-hi jugar/treballar més còmodament. Llavors podrem demanar al nostre fill que hi busqui alguna cosa concreta, que les ordeni segons algun criteri determinat, fer-li preguntes, etc. Després, les tornarem a les carpetes i un altre dia en traurem unes altres del fitxer per treballar alguna altra cosa.

Podem, per exemple, triar fitxes que mostrin la formació i creixement de les pomes i fer que les col·loqui per ordre (llavors, podem fer-li preguntes sobre el procés, donar-li explicacions sobre les parts de la flor, del fruit, la pol·linització); triar fitxes de diferents estacions de l'any i preguntar-li, i parlar, sobre quines diferències

hi observa; podem fer-li identificar formes geomètriques en espais naturals (quadrat —el camp—, cub —el de recollir pomes—, cercle —calibrador—, cercles concèntrics —la pedra que cau a l'aigua—, cilindre —les bales—, entre altres); fer-li fer càlculs (de volums, conversió i càlculs de superfícies, etc.); reflexionar sobre temes derivats de les fitxes, com ara els problemes ambientals (fertilitzants, dessecació dels rius, etc.), la història de la pagesia (el mas, la masoveria, del treball manual a la mecanització, etc.), els problemes actuals del camp, la immigració, etc.

No cal dir que les fitxes o les imatges ens permeten moltes altres possibilitats, com fer una exposició a l'escola o una exposició virtual per internet. Les possibilitats són infinites, només cal tenir imaginació.

Al final del projecte ens adonarem que, a més d'haver-nos-ho passat bé, el nostre esforç haurà servit per aprendre tots plegats (confesso que he après tant com el meu fill amb aquest "treball de camp") moltes més coses del que ens pensàvem i, sobretot, a desenvolupar la nostra capacitat d'observació, anàlisi i comprensió de l'entorn.

Mònica Bosch Portell ■

Una versió reduïda d'aquest article va ser publicada a la revista In-fàn-ci-a. Revista de l'Associació de mestres Rosa Sensat, 138 (Maig-juny 2004), pàgs. 29-34

12 de juliol
9 de setembre
4 d'octubre

Iliurament del 4rt Premi Mestall

ACTA DEL JURAT

Reunit el jurat del quart Premi Mestall a treballs de recerca de batxillerat convocat per l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, constituït per Xavier Solà, Josep Maria Barris i Enric Saguer, després de d'examinar els treballs presentats, acorda:

1. Valorar molt positivament la qualitat dels disset treballs presentats en aquesta convocatòria.

2. Atorgar el premi Mestall a treballs de recerca de batxillerat en la seva quarta edi-

ció al treball L'avellana al Camp de Tarragona. Evolució del conreu i el comerç, presentat amb el pseudònim "Josep Carbonell".

En la seva valoració el jurat considera que l'autor fa un plantejament ric i rigorós sobre l'evolució històrica d'aquest cultiu d'exportació, que ha manejat amb rigor i cert una bibliografia abundant, que ha utilitzat amb rigor i profit fonts documentals inèdites de caràcter familiar, estadístic i oral, que ha combinat la perspectiva històrica amb l'anàlisi de l'actualitat del sector, i que, finalment, el treball té una notable qualitat

pel que fa a la seva redacció i a la seva coherència argumental.

Oberta la plica, el premi correspon a Eduard Arnal i Boada, de l'IES Gabriel Ferrater i Soler de Reus, essent tutora del treball la professora Rosa Soler.

3. El jurat proposa que un resum del treball premiat sigui publicat en el proper número del butlletí Mestall.

Girona, 22 de juny de 2006 ■

L'avellana al Camp de Tarragona. Evolució del conreu i del comerç

El treball que vaig presentar al IV Premi Mestall és un estudi sobre el conreu i el comerç de l'avellana al Camp de Tarragona. Aquest treball pretén mostrar com aquest conreu es va anar implantant al llarg dels últims tres segles i la importància que ha tingut durant tot el segle XX. De fet, ha estat un dels motors econòmics d'aquest territori. L'estudi, a més de centrar-se en l'evolució històrica d'aquest producte, aporta dades sobre l'actualitat del sector i les perspectives de futur d'aquest.

La implantació de l'avellana al Camp de Tarragona està documentada des de l'Edat Mitjana. És, però, a la segona meitat del segle XVIII quan s'estén per la Plana. Fins aquest moment la producció predominant al Camp de Tarragona havia estat la vitícola. La crisi agrícola de finals de segle XIX, molt agreujada per la fil·loxera, va provocar l'abandonament de molts camps anteriorment destinats al conreu de la vinya i va comportar una reorientació dels conreus del Camp de Tarragona. Aleshores l'avellana es va erigir com el producte alternatiu a la vinya, de manera que aquest fruit va esdevenir el nou protagonista de l'activitat comercial de la ciutat de Reus. La comercialització de l'avellana va servir-se dels canals comercials del vi i l'aiguardent.

A inicis del segle XX, Reus exportava ja, de mitjana, unes 8.000 tones d'avellana cada any, el 90% de la producció espanyola. Els anys de la Primera Guerra Mundial foren molt favorables per al comerç reusenc, ja que proveï d'avellaners ambdós bàndols bel·ligerants i no tingué la competència ni d'Itàlia ni de Turquia, que estaven en guerra. En el període d'entreguerres, augmentaren el nombre de cases comer-

cial que es dedicaven a l'exportació de fruits secs; entre elles, la de la meua família. El treball, de fet, parla extensament sobre els Carnicer, tres generacions d'exportadors d'avellana que han viscut durant tot el segle XX lligats a aquest fruit.

Fins als anys 80, el conreu va anar augmentant, però va viure èpoques de declivi; com després de la Guerra Civil, quan, amb la intervenció del fruit, els pagesos no es podien guanyar la vida. Fou per això que tornaren a plantar vinya.

L'any 1988, es va iniciar una forta davallada en el preu de l'avellana, i les hectàrees dedicades a aquest conreu van començar a disminuir; aquests anys coincideixen amb l'entrada d'Espanya a la Unió Europea.

Des d'aleshores, el circuit comercial actual de l'avellana s'ha simplificat molt si es compara amb el de fa mig segle. Les cooperatives han dinamitzat el sector; és on es fa ja la major part de la transformació del fruit i la comercialització del producte. En aquests moments, perduren unes 13.000 hectàrees plantades d'avellaners al Camp de Tarragona (n'hi arribaren a haver unes 30.000) i tan sols un 4% de la població activa es dedica a l'agricultura. Les finques situades al pla i ben mecanitzades són les úniques que, actualment, resulten rendibles. De totes maneres, es pot afirmar encara que l'avellana és avui un producte amb projecció econòmica. I ha esdevingut, amb els anys, un element identificador del Camp de Tarragona. ■

Eduard Arnal Boada
IES Gabriel Ferrater i Soler, Reus

■ l'Associació

L'Associació torna a participar al Recercat

Amposta,
6 de maig de 2006

El passat 6 de maig es va celebrar a Amposta, l'actual capital catalana de la cultura, la segona edició de la Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana, més coneguda com a "Recercat", organitzada per l'Institut Ramon Muntaner. El fet més remarcable de la nova edició fou que el nombre de centres participants es doblà en relació amb els assistents a la primera edició de l'any passat, que tingué lloc a Esparreguera, la qual cosa indica una consolidació d'aquesta jornada com a gran oportunitat per intercanviar experiències amb altres centres dels Països Catalans. Dos membres de l'Associació vam desplaçar-nos a la capital del Montsià, on vam tornar a tenir l'ocasió de donar a conèixer les nostres activitats als diferents visitants que van passar pel nostre estand.

Al llarg de la jornada, estigueren obertes al públic les exposicions "La societat tradicional a través del vestit", "L'Espanya d'Alfons XII" i "El Mediona-Riudebitlles, la vida d'una vall". Així mateix, es realitzaren diverses presentacions i taules rodones. Primerament, l'antropòloga Carme Queralt presentà les seves investigacions sobre la història de les bandes de música al Camp de Tarragona. Tot seguit, es presentaren les diferents activitats que s'havien de realitzar al llarg de l'any 2006 per tal de com-

memorar el segon centenari del naixement del dirigent carlí Ramon Cabrera, d'entre les quals cal destacar un Congrés Internacional que s'ha celebrat a Tortosa el propassat mes d'octubre, així com altres activitats més lúdiques, com excursions, una obra de teatre ambientada a l'època de les guerres carlines, etc. A la tarda, se celebrà una taula rodona sobre Recerca, difusió i centres d'estudis: diferents línies de treball distribuïdes en el territori, amb la participació de Manel Màrquez, del Centre d'Estudis de Terrassa, Mireia Mascarell, del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, Ignasi Roviró, del Grup de Recerca Folklorica d'Osona, i Albert Pujol, de l'Associació Cultural Artur Bladé Desumvila. Tots ells presentaren els diferents projectes d'investigació que tenen en curs.

En el context de la jornada, es lliuren els 2ns premis "Recercat", que anaren a mans de Salvador Carbó, en reconeixement a les seves tasques de recerca sobre la Terra Alta i Horta de Sant Joan, i del Centre d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. L'acte de lliurament comptà amb la presència de l'Honorable Conseller de Cultura, senyor Ferran Mascarell, l'alcalde d'Amposta, Joan M. Roig, el director de la Coordinadora de Centres de Parla Catalana, Josep Santesmases, i la directora de l'Institut Ramon Muntaner, Carme Jiménez.

Aquesta nova participació en el "Recercat" ha estat una bona oportunitat per donar a conèixer arreu dels Països Catalans les activitats que duu a terme l'Associació. Remarquem el fet que bona part dels que s'acostaren al nostre estand ja coneixien la nostra existència i les nostres actuacions, per la qual cosa entenem que l'objectiu fonamental de fer promoció de l'Associació més enllà de les comarques gironines, tal com vam indicar quan ressenyàvem la nostra participació a l'edició de 2005 (vegeu el Mestall núm. 18, de desembre de 2005) s'ha acomplert amb escreix. En el futur, esperem que aquestes trobades permetin la col·laboració de l'Associació amb altres centres, ja sigui en l'edició de llibres, realització d'excursions, programació de jornades, etc.

Joaquim Alvarado i Costa ■

Enric Sagner i Joaquim Alvarado van ser els representats de l'Associació al Recercat d'enguany

Sortida

L'Esquerda. Poblat ibèric i medieval

3 de juny de 2006

L'Associació d'Història Rural (Roda, Osona), un dels jaciments més emblemàtics de l'arqueologia catalana per la seva excepcionalitat com a document històric, capacitat discursiva i fàcil musealització.

Una part de l'equip de treball de l'Esquerda ens rep a les portes d'aquest jaciment. L'Imma Ollich ens explica les restes d'època medieval i la Montserrat Rocafiguera les d'època ibèrica. Mentrestant, la Maria Ocaña i la Carme Cubero participen en un treballs de prospecció electromagnètica. Sota un sol d'estiu, els significats de les restes arqueològiques, els comentaris, les anècdotes i les darreres hipòtesis de treball se succeeixen tot passejant pels carrers ibèrics i medievals.

El poblat s'aixeca sobre una península del riu Ter. Des d'allí, es domina un tram de l'antic camí entre la Depressió Central i la Plana de l'Empordà pel Capsacosta. Aquesta situació estratègica i la fàcil defensa de l'emplaçament ajuden a entendre el motiu dels períodes d'ocupació successius. Els períodes principals, pels processos de concentració de persones i d'urbanització del lloc, són l'ibèric (segles VIII-IV aC) i el medieval (segles VIII-XIV). Els quasi 30 anys d'excavacions sistemàtiques han permès documentar un seguit de fases d'ocupació, de destrucció i d'abandó associades a unes evidències materials i, al mateix temps, compilar informació local que contribueix a interpretar els fets històrics generals. Així, per exemple, la presència de ceràmica de figures roges no s'explica sense unes relacions comercials i les seves implicacions econòmiques i socials (segle IV aC). L'existència d'una església anterior a la romànica no s'entén sense considerar uns processos d'ocupació que alteren l'estructura de poblament d'herència romana (segles V-VIII). I, per altra part, les cases, el graner i la ferreria aporten variables noves per caracteritzar els pagesos d'èpo-

ca medieval (segle XIII).

Durant la visita, es fa evident que el procés de formació del coneixement històric sobre l'Esquerda és producte d'una feina d'equip, d'hores de discussió, d'errors i d'encerts en la recerca dels significats i d'un volgut rigor en els protocols de treball. En aquest sentit, destaca la feina feta en el camp de l'arqueologia experimental amb l'objectiu d'estudiar diferents aspectes de l'agricultura medieval. La descoberta, l'any 1986, d'un graner i el posterior estudi del registre arqueològic exhumat van obrir les possibilitats d'aproximar-se empíricament a la cadena operativa de la producció cerealística a l'època medieval. Des de l'any 1991, es registren els resultats de les collites en camps de conreu experimental i es comproven els efectes de l'emmagatzematge en una rèplica del graner trobat.

Més enllà del treball de recerca, hi ha, també, una important tasca encaminada a divulgar el valor del jaciment. Les nombroses publicacions de caràcter científic i didàctic i, sobretot, el Museu

■ l'Associació

Arqueològic de l'Esquerda (Roda de Ter, Osona) en són la millor prova. Les publicacions posen de manifest el particular

procés (no sense llums i ombres) de construcció i difusió d'un coneixement històric (arqueològic) menys descriptiu, narratiu i neutre amb l'objectiu d'aportar resultats homologables amb els obtinguts a partir de l'anàlisi de la documentació escrita. L'interès i el caràcter complementari de l'exposició permanent del museu evidencien un travat projecte de patrimonialització del jaciment. Tota aquesta feina feta justifica plenament la visita de l'Associació d'Història Rural i la de totes aquelles persones interessades en la història agrària.

Josep M. Bosch Casadevall ■

XI Trobada de Centres d'Estudis Locals i Comarcals de les Terres de Girona

Santa Coloma de Farners,
27 de maig de 2006

La trobada anual dels centres d'estudis locals i comarcals gironins va tenir aquest any un marcat to termalista. Auspiciada com cada any pel Patronat Francesc Eiximenis, enguany actuava com a amfitrió i organitzador el Centre d'Estudis Selvatans, en el marc de les renovades Termes Orion de Santa Coloma.

Narcís Figueras, el seu president, fou l'encarregat de presentar aquesta entitat, que gaudeix d'una àmplia i merescuda projecció social i geogràfica degut al seu gran activisme. El centre té el seu lloc de reunió a l'Arxiu Comarcal de Santa Coloma, una mostra més de l'estreta i fecunda simbiosi entre centres d'estudis i arxius, la qual ajuda a irradiar cultura per tantes terres gironines. Figueras ens recordà les publicacions que promou el centre (els *Quaderns de la Selva* i la col·lecció de llibres *Estudis i textos*, amb els seus dos darrers llibres apareguts, *De la Mediterrània a l'Atlàntic*, de Mario Zucchitello, sobre la navegació i el comerç tossencs pels ports mediterranis i americans, i el llibre col·lectiu *Deu llegües de pols i roderes*, sobre el camí ral de Girona al Tordera), així com els estrets lligams de col·laboració que manté l'entitat amb els centres locals de la comarca i amb altres centres d'estudis a través de l'Institut Ramon Muntaner, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i el Patronat Francesc Eiximenis.

Ma. Carme Jiménez, directora de l'Institut Ramon Muntaner, informà seguidament sobre els projectes i les activitats anuals que desenvolupa aquesta fundació privada dels centres d'estudis de parla catalana, sempre amb l'objectiu de potenciar la recerca i la difusió de la recerca d'aquests: la fira *Recercat*, lloc de trobada i aparador de l'activitat dels centres d'estudis; l'*Espai Despuig*, taula rodona sobre temes d'interès dels centres; la potenciació del seu portal electrònic (www.irmu.org); diverses iniciatives per difondre les activitats i les publicacions dels centres; així

com línies d'ajuts per a l'organització d'activitats, la publicació de llibres i la realització de projectes d'investigació.

Després d'un breu refrigeri, la conferència del geògraf Joan-Josep Molina Villar sobre *El termalisme i els orígens del turisme a Catalunya* enllaçà l'acte amb el marc que l'acollia, l'antic balneari ara renovat. Molina parlà del gran desenvolupament del termalisme durant el segle XIX, que va estar lligat no només amb les necessitats terapèutiques, sinó també amb el lleure d'unes minories ben situades econòmicament deleroses de nous espais de relació. Precedent tant del turisme residencial com de l'itinerant, el termalisme articulà, així, un món de sociabilitat que tingué implicacions rellevants i diverses (econòmiques, urbanístiques, culturals, etc.) en les poblacions que gaudien d'aigües "benefactores".

A continuació, com ja és costum en aquesta trobada, es presentaren els resultats de les beques de recerca en ciències humanes i socials i en ciències naturals que convoca cada any el Patronat Francesc Eiximenis. Ambdós treballs, el de Montserrat Morales, *Celrà, de la II República a la Postguerra (1931-1949)*, i el d'Anna Menció, *Aplicació d'indicadors biològics i hidrològics a la gestió sostenible dels recursos hídrics de la depressió de la Selva*, despertaren un fort interès i provocaren un animat debat entre els assistents.

Després d'una visita al recinte balneari Termes Orion, la trobada va concloure amb el tradicional dinar de tots els membres dels centres d'estudis i autoritats assistents a la jornada.

Mònica Bosch ■

Si hom demanés de destacar una institució representativa del camp català, és probable que la resposta més recurrent fos l'IACSI. De fet, aquesta relativa popularitat de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre ha provocat que, més enllà d'algunes aproximacions primerenques —algunes exhaustives, com la de Montserrat Caminal, d'altres més sectorials i específiques—, se'n tingui un coneixement massa general i, sovint, estereotipat. En aquest sentit, l'estudi de Jordi Planas, fruit de la seva tesi doctoral, esdevé una aportació de primer nivell per capir la complexitat de l'associacionisme agrari del període comprès entre les acaballes del segle XIX —un moment especialment difícil per al sector agrícola català— i la Guerra Civil.

Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya (1890-1936) aconsegueix demostrar com la classe propietària del camp català maldà per dirigir la mobilització agrarista de finals del segle XIX i, alhora, per vertebrar l'ampli i divers moviment associatiu interclassista que es generà. Efectivament, mitjançant l'IACSI, els grans propietaris agrícoles de Catalunya propiciaren l'aparició d'entitats agrícoles mixtes —de propietaris i petits pagesos— que ajudessin a reforçar les solidaritats verticals i, alhora, apaivaguessin els moviments reivindicatius que s'estaven covant al camp català com a conseqüència de la crisi agrària finisecular. Aquesta estratègia favorable a la proliferació d'associacions agràries —i al seu conseqüent patronatge i control indirecte per part de les elits agràries— també tenia per finalitat reforçar el paper central de la classe propietària, tant en l'àmbit local com en la seva capacitat d'erigir-se en interlocutor representatiu del món rural davant l'Estat, en un context de progressiva pèrdua de legitimitat econòmica i social. La mobilització social i la dinàmica associativa impulsada per la classe propietària els garantí "una posició central" en el moviment agrarista, que Jordi Planas no deixa de posar encertadament en relació amb el naixement del catalanisme polític del primer terç del segle XIX. El control indirecte i la tutela de les noves iniciatives associatives agràries havia d'assegurar a l'IACSI el paper de "casa payral de la Pagesia catalana".

A partir de la capacitat mobilitzadora dels membres de l'IACSI es desenvoluparen tota una sèrie d'experiències associatives de caràcter interclassista que vertebraren un complex panorama social al camp català: des de l'aparició de les cambres agràries fins a la creació de la Federació Agrícola Catalanoblear, passant per la multitud d'associacions i sindicats d'àmbit local, el món agrari del primer terç del segle XX mostra un dinamisme significatiu i, en aquest context, el paper dels grans propietaris agrícoles és sempre actiu. En aquest sentit, associacionisme agrari i propietaris són dos objectes històrics estretament lligats i, de manera molt honesta, el títol del llibre s'adiu realment amb el seu contingut —un tret poc freqüent. No es tracta només d'una obra sobre l'IACSI o sobre el moviment associatiu agrari: Jordi Planas posa de relleu una realitat social agrària molt més rica i, sobretot, l'intent dels grans propietaris agraris de vertebrar un ambiciós projecte social que permetés de mantenir la seva preeminència econòmica i social.

No voldríem cloure aquesta breu nota sense esmentar la capacitat de suggestió de noves línies de recerca colaterals que es desprenen de la lectura de *Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya (1890-1936)*. Especialment interessants són, a tall d'exemple, l'impacte del model associatiu interclassista auspiciat pels propietaris agrícoles en el procés de modernització i de canvi agrari; la confluència d'interessos entre l'agrariisme patrocinat per la classe propietària i l'incipient catalanisme polític en el context de la crisi restauracionista; o, finalment, la creixent relació de la classe propietària amb altres sectors productius. La investigació sobre com la gran propietat agrícola reorientà l'obtenció de les seves rendes amb la inversió en el sector industrial s'albira com una línia de treball certament interessant.

Josep Maria Barris Ruset ■

PLANAS MARESMA, Jordi

Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya (1890-1936)

Biblioteca d'Història Rural
(Col·lecció Estudis, x)

Associació d'Història Rural
de les Comarques Gironines
/ Centre de Recerca
d'Història Rural (ILCC -
Secció Vicens Vives) de la
Universitat de Girona /
Documenta Universitaria;
Girona, 2006, xxx pàgs.

■ Llibres

**VILA, Pep i
SERNA, Èrika**

**Receptes i remeis
de Pelegrí Estiu**

(Col·lecció Quaderns de les
set sivelles)

CCG Edicions, Girona, 2006,
384 pàgs.

Quina mena de llibre és aquest receptari? Els seus editors ho expliquen prou bé en l'extens i documentat estudi previ: és un llibre d'oficis —més exactament, dues versions del mateix— realitzat a finals del segle XVIII i començaments del XIX. És el que, en l'argot d'aquell temps, se'n deia un "llibre mestre", on els professionals anotaven els coneixements necessaris per exercir la seva feina o el seu art. El resultat és una publicació miscel·lània, d'excitant curiositat a mesura que et vas endinsant en la lectura sistemàtica o la consulta circumstancial. Que ningú pensi que trobarà només un llibre de receptes de rebosteria o de remeis casolans, pura i simplement, tot i que també hi ha aquest interès pràctic afegit, ja que algunes de les receptes que s'hi expliquen —sobretot de confiteria— poden resultar molt originals d'assajar malgrat la seva antiguitat (en l'actual rebosteria d'autor hi sovintegen molta escuma i molt de fum!).

Pot semblar estrany que en una mateixa llibreta s'hi trobin fórmules d'adrogueria, receptes de confiteria i mètodes de fabricació de ceres i candeles, remeis per a diverses malalties i, fins i tot, una fórmula per tenyir la llana. Aquesta heterogeneïtat de matèries que apareixen en les llibretes de Pelegrí Estiu, a bastament justificada pels autors de l'edició, deriva del fet històric que, des de l'edat mitjana, no existia una clara diferenciació entre adroguers, especiers, apotecaris, cerers i confiters. Nombrosos documents d'aquelles èpoques es refereixen indistintament a apotecaris i especiers o adroguers en parlar de les operacions de preparació de medicines, xarops, unguents, cataplasmes; però també s'assimilen i s'entrecreuen apotecaris, candelers de cera, especiers i sucres quan es tracta de la fabricació de candeles, ciris, exvots, neules i torrons.

L'autor protagonista d'aquests quaderns és un tal Pelegrí Estiu, un jove adroguer natural de Sant Daniel i afincat a Figueres. Pep Vila i Èrika Serna en donen dades molt ben documentades en l'estudi preliminar. Són certament interessants, per exemple, les parts que expliquen, en una mena de catecisme de preguntes i respostes, els coneixements que han de tenir els aprenents que s'inicien en la professió. De la consulta del llibre, poden deduir-se'n igualment els coneixements de química i de ciències naturals que tenien els professionals d'aquells

diversos arts i oficis. En l'anomenat "tractat de drogues", la part més important i extensa del llibre, el jove adroguer figuerenc transcriu un inventari de productes d'origen divers utilitzats per aquests professionals. Pelegrí Estiu copia la llista de substàncies a partir de la bibliografia científica més prestigiosa, encara que possiblement no la més moderna, del moment. Pel que fa a l'edició de Vila i Serna, possiblement, la cita d'obres més contemporànies evitaria l'estranyesa que ens poden causar algunes definicions, salvant les qüestions relatives a la traducció, diferències entre les versions francesa i catalana i qüestions filològiques, que els autors de l'edició aclareixen prou bé.

La darrera part, corresponent al segon llibre, és una extensa relació de receptes de confiteria i rebosteria, acabada amb un receptari heterogeni de remeis mèdics casolans diversos i curioses solucions a problemes domèstics. Penso que la selecció d'aquestes receptes de rebosteria del segon quadern té l'interès de mostrar quin era el tipus de confiteria que es realitzava en els obradors figuerencs de començaments de segle. L'apartat dels remeis també és font de sorpreses i curiositats.

I tot això ho ha fet possible la tasca dels editors, en Pep Vila i l'Èrika Serna. Jo diria que són els autèntics autors del llibre, ja que les llibretes de l'adroguer Estiu, que per si soles poden resultar curioses, no tindrien el valor documental que prenen una vegada contextualitzades, estudiades a fons, sàviament anotades i amb una bibliografia copiosa. Cal igualment lloar l'editorial CCG de Girona per la iniciativa de la publicació i l'acurada presentació gràfica, que inclou en el text un bon nombre d'heterogènies il·lustracions de l'època.

El receptari d'adrogueria, pastisseria i remeis de Pelegrí Estiu, editat a cura d'Èrika Serna i Pep Vila, és un llibre que té la doble virtut de ser curiós i divertit; i, al mateix temps, posseeix un rigor històric i un valor documental indiscutible per conèixer una parcel·la molt concreta de la societat empordanesa de l'època.

Eduard Puig i Vayreda ■

Les transformacions de l'economia i de la societat actuals, juntament amb la modernització de les activitats agràries, han portat fins a la gairebé total desaparició dels pagesos i a uns radicals canvis en l'ús del territori per part de la mateixa societat. Si abans els pagesos trepitjaven, cada dia, la terra que treballaven i en tenien cura per tal que els proporcionés la seva subsistència, avui moltes terres agrícoles resten abandonades al bosc o bé, als volts de les ciutats, a la costa i una mica a tot arreu, es converteixen en terrenys urbanitzables i acaben esdevenint zones residencials o polígons industrials. Tot plegat condueix a un progressiu i cada cop més ràpid oblit d'una part important del nostre patrimoni cultural: la toponímia i, en especial, els noms de lloc tradicionals. Potser és per això que, d'uns anys ençà, es palpa un interès creixent per la toponímia. Certament, hi ha contribuït en gran mesura l'esforç dels membres de la Societat d'Onomàstica, que celebren anualment els seus col·loquis per tota la geografia dels Països Catalans; igualment, la publicació del Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya l'any 2003 i la tasca de recuperació i localització d'un gran nombre de topònims en les publicacions de l'Institut Cartogràfic de Catalunya han permès de millorar notablement l'estat de la toponímia actual. Tanmateix, hi ha encara moltes mancances, i més a les comarques de Girona.

Per aquest motiu, ens hem de felicitar per la publicació d'un llibre sobre la toponímia de les comarques de Girona. Es tracta d'un treball elaborat per Joan Fort i Olivella —membre de l'Associació d'Història Rural des dels seus inicis— que ha estat inclòs en l'extensa col·lecció dels Quaderns de la Revista de Girona. D'acord amb els objectius dels Quaderns, l'autor ha pretès divulgar la toponímia i el seu valor cultural entre els lectors de les comarques gironines. Per això, repassa les principals contribucions dels grans experts en la matèria a casa nostra: Josep Balari i Jovany, Joan Coromines, Enric Moreu-Rey i Ramon Amigó, entre d'altres. I, a continuació, ressegueix els malauradament pocs treballs de toponímia realitzats a les terres gironines, la qual cosa posa en evidència el retard d'aquesta disciplina a Girona en comparació amb d'altres comarques catalanes, amb el País Valencià i amb les Illes Balears.

L'autor dedica la major part dels capítols a analitzar el significat dels principals noms de lloc —els topònims majors— de les terres de Girona; és a dir, les seves etimologies. Per això, repassa els noms que procedeixen de llengües indoeuropees, els que s'assemblen al basc i els que podrien estar relacionats amb l'ibèric o que, de manera menys equívoca, deriven del grec, del llatí clàssic o vulgar i de llengües germàniques, així com d'altres topònims que es remunten al cristianisme, als jueus, als àrabs i al món del feudalisme. També dedica uns quants capítols als topònims d'elements físics destacats, ja siguin formes de relleu —muntanyes, roques, colls, cingles, valls, el litoral—, cursos d'aigua —rius, rieres, estanys— o formacions vegetals —plantes, arbres, boscos—, i als noms de lloc derivats de la presència humana —masos, malnoms, carrers, places, oficis, camins, indústria, turisme—.

La rigidesa del format de la col·lecció dels Quaderns, malauradament, no ha permès aprofundir massa en la majoria de les qüestions que ha analitzat. Per exemple, si bé s'assenyala la importància de l'ús dels arxius, de guies i de mapes per a la recerca de topònims, no s'insisteix massa en la gran riquesa toponímica que poden aportar les enquestes orals efectuades a informants d'edat avançada que han treballat tota la seva vida en un mateix territori. De manera similar, el treball pretén bàsicament destacar la importància dels topònims i de les seves etimologies per a la llengua. De totes maneres, tot i que s'assenyala la utilitat dels noms de lloc per a l'arqueologia, convindria insistir més que els topònims poden també ser estudiats des del punt de vista de la geografia i de la història. I, finalment, potser no caldria limitar el camp d'estudi als topònims majors del territori: també tenen molt d'interès els noms que descriuen petits racons dels nostres pobles —parcel·les fins i tot—, perquè alguns d'ells tenen molts segles d'història i són essencials per conèixer les característiques del poblament i del paisatge de temps passats.

De totes maneres, el treball de Joan Fort té un gran mèrit: posa sobre la taula una matèria d'estudi, la toponímia, que fins ara havia quedat molt arraconada, sobretot a les comarques de Girona, pels especialistes de la lingüística, la història i la geografia, potser pel sol fet de quedar a

FORT i OLIVELLA, Joan

Els noms de lloc

(Quaderns de la Revista de Girona, 123)

Diputació de Girona / Caixa de Girona, Girona, 2006, 96 pàgs.

■ llibres

la cruïlla d'aquestes tres grans disciplines. Potser per això ara caldrà accelerar els esforços de totes les entitats i institucions interessades per tal de preservar una part del patrimoni cultural del nostre país. En aquest sentit, caldria potenciar la tasca dels estudiosos locals que ja treballen sobre el territori i, a través de la Universitat de Girona, formar nous investigadors per tal de realitzar aquesta tasca. Això com-

portaria integrar definitivament la toponímia en els plans d'estudi dels estudis de Geografia, Història i Filologia i, perquè no, promoure la formació d'equips multidisciplinaris que iniciïn la recollida dels topònims de les terres de Girona.

Elvis Mallorquí ■

■ recerques en curs

GARRIDO ESCOBAR, Alfons

Pesca i associacionisme a la Diòcesi de Girona: la confraria de Sant Pere de Palamós, segles XVII-XVIII

Treball de recerca de doctorat, Universitat de Girona, 2006.

L'actual sector pesquer i, en concret, la seva característica organització institucional està influenciat de manera notable per la historicitat del seu procés de creació i disseny. Les actuals confraries de pescadors, recreades pel franquisme a partir de 1947, són en realitat formes modificades i modernitzades d'entitats que apareguren per primer cop a la Península Ibèrica durant la Baixa Edat Mitjana. A cada regió peninsular nasqueren i es configuren en funció de les necessitats i reptes de l'entorn més immediat, com a resposta a les incerteses que el medi marítim i les condicions del mercat i el recurs generaven en el col·lectiu pesquer. No obstant, a partir de mitjan segle XVIII, un procés uniformitzador endegat en el marc de la Matrícula de Mar anà eliminant la diversitat de formes associatives existents i les igualà

ris, i ha interpretat com a gremial —de forma errònia— la naturalesa de les confraries nascudes al litoral mediterrani, notablement diferents a les seves homòlogues basques o gallegues.

Pesca i associacionisme a la Diòcesi de Girona: la Confraria de Sant Pere de Palamós, segles XVII-XVIII, treball de recerca de doctorat d'Alfons Garrido, membre del Grup d'Estudis Socials de la Pesca Marítima, aborda les causes de l'aparició de les confraries de pescadors a Catalunya i els seus trets més representatius abans de l'adveniment del procés uniformitzador borbònic. El treball, defensat el passat juny de 2006, es divideix en dues parts principals: en els primers capítols es situa el sector pesquer en el marc de la societat rural catalana d'Antic Règim en termes tecnoecològics, demogràfics i socials. La recerca, tanmateix, dóna especial rellevància a l'estreta vinculació que ràpidament s'establí entre pesca, religiositat i Església. Les institucions eclesiàstiques s'esforçaren en vehicular el moviment associatiu pesquer català per situar la religió com a clau de volta de les esmentades entitats i emprant a fons els mandats sorgits de Trento en matèria de control social per mitjà del moviment confraternal. Malgrat que l'experiència associativa a la pesca no era nova a Catalunya —arrenca del segle XII—, el treball dóna les claus d'interpretació de la seva onada més forta, extensa i duradora, que s'inicià a finals de segle XVI i s'accentuà a inicis del següent. La segona part se centra en l'estudi del cas de la confraria de pescadors de Palamós, nascuda del contrariformisme catòlic entorn de l'any 1610 i que serveix de model per introduir els aspectes més rellevants de l'associacionisme halièutic d'aquests segles al

totes al model cantàbric, entorn als "gremios de mareantes". La historiografia, obviant aquest important aspecte, ha omès les importants diferències que històricament existiren entre uns i altres territo-

Principat: la seva organització institucional, els membres i la direcció, el balanç econòmic, les manifestacions religioses i les actuacions en matèria d'assistència social i material al col·lectiu pesquer. En aquest últim punt, es destaquen dos aspectes: la inversió en béns materials destinats a usos col·lectius, com el retaule o el tenyidor de xarxes, i la política de redempció de captius —comuna a totes les entitats nascudes a la mateixa època a l'Empordà.

A partir d'aquesta recerca, caldrà reconsiderar el paper de les associacions de pescadors en l'evolució de l'activitat pesquera catalana d'Època Moderna i abandonar les hipòtesis que posaven èmfasi en la naturalesa gremial de les confraries —influenciada per les experiències derivades de l'aplicació de la Matrícula de Mar— i en la capacitat de regulació de l'accés als recursos o al mer-

cat. L'associacionisme pesquer català en conjunt no fou gremial, sinó devocional i assistencial. Això obre la porta a noves

“Caldrà abandonar les hipòtesis que posaven èmfasi en la naturalesa gremial de les confraries. L'associacionisme pesquer català en conjunt no fou gremial, sinó devocional i assistencial.”

interpretacions entorn de la gestió pesquera en el passat i el paper dels comunals en els processos de territorialització i apropiació dels drets d'accés als espais marítics. Per tant, recerques posteriors ajudaran a definir amb major claredat aquest model i situar millor el sector pesquer en la societat catalana d'Època Moderna.

Alfons Garrido Escobar ■

Senyors presents, senyors absents. Les baronies de Castellvell de Rosanes, Martorell i Molins de Rei segles (XVI - XVIII) abasta el període durant el qual els Requesens, d'origen català, entraren en un procés de castellanització —i conseqüent extinció— en transferir els drets sobre el patrimoni que tenien a Catalunya a la nissaga del marquesat de Los Vélez, personatges clau durant la Guerra dels Segadors i durant la Guerra de Successió, finalitzada l'any 1714 amb l'aplicació del Decret de Nova Planta.

Al llarg dels segles, la lluita antisenyorial protagonitzada pels habitants de les baronies va tenir dos eixos: la reivindicació de les diferents comunitats comunals per reincorporar-se a la corona i la resistència als intents senyorials d'ofegar les institucions i privilegis que els senyors consideraven que havien de ser subordinades. Les peces clau de tot el tram de privilegis senyorials foren els capbreus, efectuats amb una periodicitat anormal (cinc durant el segle XVI), els destrets (molins fariners i drapers, fleques, carnisseries, etc.), l'escrivania i els lluïsmes. No fou menys important la lluita pels drets sobre l'aigua en la lluita antisenyorial: un privilegi atorgat als Requesens l'any 1519 per Carles V i reafirmat per Felip II l'any 1585, sobre el curs del riu Llobregat des de Martorell

fins al mar, fou motiu d'un seguit de plets que no finalitzaren fins al segle XIX.

En el marc de la jurisdicció senyorial, dins el territori de les baronies, es desenvoluparen una sèrie de peculiaritats que es diferenciaren dels processos que simultàniament s'estaven duent a terme en els pobles contigus, com Cornellà i Sant Joan Despí, de jurisdicció reial, o Sant Feliu de Llobregat, de domini senyorial, on la compra de terres per part de la burgesia barcelonina fou molt important ja des del segle XVII, mentre que, a Molins de Rei, que tenia frontera jurisdiccional amb Sant Feliu de Llobregat, aquesta circumstància no es va donar d'una manera rellevant. En les respostes al qüestionari de Francisco de Zamora de 1789 s'observa que, a Molins de Rei, unes sis famílies de pagesos benestants residents a la vila eren les propietàries de la majoria de les terres del terme. Eren les mateixes famílies que des del segle XVI havien dominat la governació comunal, mitjançant els càrrecs locals, jurats o batlles.

Aquesta realitat ens situa davant de la hipòtesi de l'existència d'un sector de la pagesia emfiteuta que, malgrat la pressió senyorial, habilità mecanismes i acumulà recursos per poder barrar el pas al capital forani.

Conxita Solans i Roda ■

SOLANS I RODA, Conxita

Senyors presents, senyors absents. Les baronies de Castellvell de Rosanes, Martorell i Molins de Rei (segles XVI - XVIII)

Tesi doctoral en curs,
Universitat de Girona.

■ recerques en curs

**RETUERTA
JIMÉNEZ, Mª Luz**

Les inversions de capital urbà i el procés de diferenciació social pagesa (finals de segle XVI-principis del XIX)

Tesi doctoral en curs,
Universitat de Girona.

L'objecte d'aquesta tesi és investigar les inversions de capital urbà en el municipi de Sant Feliu de Llobregat (Baix Llobregat), entre finals de segle XVI i principis del Liberalisme. També tractaré, de forma parcial, la propietat en els municipis veïns de Sant Just Desvern, Sant Joan Despí i Santa Creu d'Olorda, per tal com alguns dels grans patrimonis locals comprenen terres de diverses poblacions.

Les fonts de la recerca seran bàsicament notarials —compravendes, censals, violaris, arrendaments, capbreus, inventaris, capítols matrimonials—, fons patrimonials i fons registrals —Registre de Comptadoria d'Hipoteques— i el fons de la Batllia, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

M'interessa fer una aproximació als canvis de propietat de la terra —especialment els del domini útil—; intentar buscar respostes a certes qüestions, com ara: per què determinades propietats i propietaris locals van poder respondre a la pressió dels capitals barcelonins i d'altres no ho van poder fer? Per què determinats processos d'endeutament van ser irreversibles —és a dir, van conduir a la pèrdua de la propietat— i d'altres no? M'interessa també saber quines van ser les estratègies de determinades famílies pageses per mantenir-se i, fins i tot, per ampliar les seves propietats. I vull conèixer les

desaparèixer a mans barcelonines, i amb el de Molins de Rei, seu d'una baronia laica, on no es van produir inversions foranes, llevat de les que van fer els titulars de la baronia.

En el cas de Sant Feliu de Llobregat —com, segurament, en el d'altres poblacions de la vall mitjana de la comarca—, al costat d'algunes grans propietats barcelonines, es van mantenir patrimonis locals i va perdurar la petita propietat. La tesi aprofundirà en les relacions entre gran i petita propietat i entre propietaris autòctons i forans. Les relacions van ser complexes, perquè ambdós tipus de propietat, tot i que freqüentment van entrar en conflicte, sovint també van conviure i es van enfortir mútuament.

Les inversions barcelonines en aquesta part de la comarca del Baix Llobregat han estat sempre constants des de l'edat mitjana, com una via d'ascens social i una forma de diversificar i rendibilitzar capitals. En ocasions, aquests grups socials ho van fer amb criteris capitalistes, adquirint les millors terres, impulsant el regadiu i afavorint l'especialització de productes per a la comercialització. En aquest sentit, intentaré fer una aproximació més detallada a la creació de dos d'aquests tipus de patrimonis, com el dels Falguera i el d'Erasme de Gònima —representants, en diverses èpoques, dels sectors socials barcelonins més dinàmics. També detallaré l'evolució de dos patrimonis d'origen senyorial, com els de la Quadra del Palau i la Torre Blanca, adquirits i gestionats per noves famílies.

Les diverses trajectòries d'ascens de la burgesia barcelonina, en detriment o no de la pagesia local que es consolidava, és l'objectiu principal d'aquesta tesi. En definitiva, es tracta d'aproximar-se al llarg procés d'accés al capitalisme d'aquesta zona concreta del Baix Llobregat.

María Luz Retuerta Jiménez ■

“Per què determinades propietats i propietaris locals van poder respondre a la pressió dels capitals barcelonins i d'altres no ho van poder fer? Per què determinats processos d'endeutament van ser irreversibles i d'altres no?”

maniobres per accedir a la propietat utilitzades per membres dels diversos grups socials forans. A més, descriuré com es produïren les inversions barcelonines en aquesta part de la vall mitjana del Llobregat —especialment a Sant Feliu i Sant Joan— i els efectes que se'n derivaren.

A banda d'això, compararé aquest model amb el del Delta del Llobregat —estudiat per Jaume Codina—, on la propietat pagesa veïna pràcticament va

Jornades

**Documentació notarial
i arxius**

**Arxiu Històric de Girona,
5 i 6 d'octubre de 2006**

Els propassats 5 i 6 d'octubre van tenir lloc les jornades Documentació Notarial i Arxius, organitzades per l'Arxiu Històric de Girona, amb la col·laboració de les universitats de Girona i de Savoia. Unes jornades que pretenien ser un punt de trobada i d'intercanvi d'experiències entre totes les persones interessades en la documentació notarial, tant des del vessant de la recerca històrica com des del vessant arxivístic.

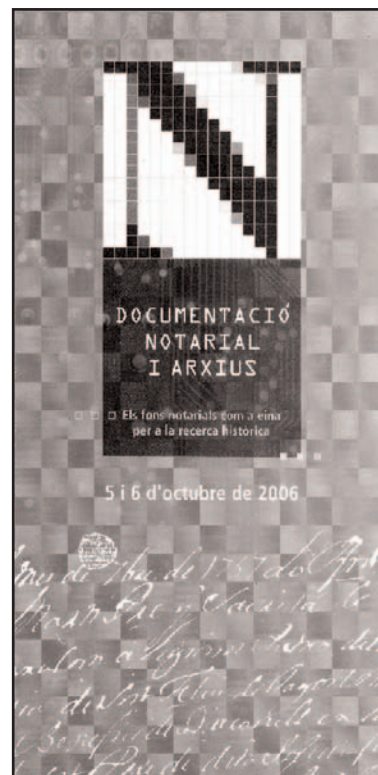
L'interès creixent per aquest tipus de fons documentals, així com la importància dels fons custodiats a l'Arxiu Històric de Girona, que el situen entre els primers del país i d'Europa pel que fa a aquest tipus de documentació, d'entrada justificaven a bastament la convocatòria d'aquestes jornades de treball. Ja des de fa anys compartíem aquesta necessitat amb els nostres col·legues arxiviers de la Catalunya Nord, concretament dels Arxius departamentals dels Pirineus Orientals, amb els quals des de l'AHG havíem mantingut contactes per endegar projectes comuns en aquest camp.

La seixantena d'inscrits a les Jornades i el nombre de comunicacions que es van presentar —abastaven tots els àmbits cronològics i tota diversitat de temàtiques— van evidenciar, un cop més, l'interès creixent per la documentació notarial.

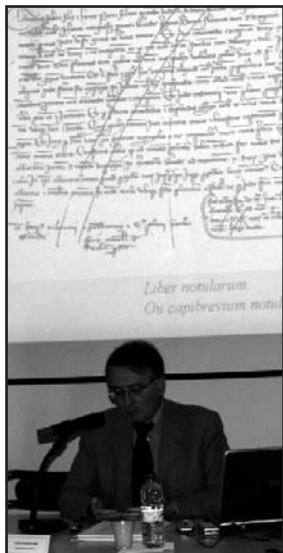
La primera de les ponències, encarregada a Antoni Mayans i Xavier Puigvert, arxiviers de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, a manera d'introducció, ens va fer un itinerari per la història i el panorama actual dels arxius notariais gironins, a més d'un repàs força exhaustiu de l'aprofitament historiogràfic que s'ha fet dels protocols notariais dels nostres arxius. Per la seva part, el professor Christian Guilleré, de la Universitat de Savoia, gran coneixedor dels registres medievals de Girona, en la seva ponència parlà de les diferents tipologies documentals i les possibilitats

que aquestes ofereixen a l'historiador del període medieval, tant des del punt de vista de la història econòmica —els treballs sobre el crèdit i l'endeutament— com des del punt de vista social. En la tercera de les ponències, Pere Gifre, especialista en els segles XVI i XVII, ens exposà la seva experiència en la utilització dels fons notariais per a l'estudi de la societat pagesa d'aquell període, tot remarquant que malgrat la importància d'aquests fons, l'acostament a la realitat requereix el creuament de diferents tipus de fons d'informació. Finalment, les reflexions de la professora Rosa Congost, a partir del seu treball sobre la documentació notarial dels segles XVIII i XIX, posaren de manifest la importància que té l'anàlisi i la interpretació d'aquesta documentació per entendre bé les transformacions socials dels segles XVIII i XIX.

Pel que fa a la temàtica de les comunicacions presentades, s'ha de dir que cobrí aspectes molt diversos. Refleixen, de fet, els nombrosos camps d'estudi que poden proporcionar els fons notariais: des de la Història de l'Art, tal com van demostrar Carme Domínguez i Sílvia Cañellas amb la seva comunicació sobre les vidrieres, fins a la filologia, amb el text que ens presentà Pep Vila sobre la figura de Maria Magdalena, escrit per un notari del segle XVIII. Els treballs dels medievalistes tingueren la seva representació en les comunicacions d'Irene Llop i de Teresa Aleixandre, referents al món jueu català, i també de Xavier

■ trobades

Soldevila i d'Elvis Mallorquí: el primer es referí a l'endeutament a la plana del Baix Ter durant els segles XIII-XIV, mentre que el segon abordà els diferents tipus de fonts documentals per a la història global del món rural. En aquest àmbit, també cal destacar l'aportació del professor Stephen P. Bensch sobre la pràctica notarial a l'antic comtat d'Empúries al segle XIII. L'època moderna i contemporània es veié representada amb els treballs de Josep Colls, sobre els oficis i la població de Castelló d'Empúries als segles XVI i XVII; sobre la sanitat i higiene pública als segles XVII-XVIII, a càrrec de David Moré i Salvador Vega, i també

arxius. Per la seva part, Pere Puig, director de l'Arxiu Històric de Terrassa i membre del Comitè director de la Secció d'arxius notariais del Consell Internacional d'Arxius, explicà els principals projectes internacionals que des d'aquesta secció està previst desenvolupar. Finalment, Tomàs López, director a Catalunya de Tecnologies de la Documentació S.A., abordà les possibilitats que ofereix la digitalització per garantir la perdurabilitat de la informació continguda en els protocols notariais. És dins d'aquest àmbit més arxivístic que s'ha d'emmarcar també la comunicació presentada per Josep Maria Barris i

Fotos: Dani Bosch

amb la comunicació de Joaquim Alvarado sobre el negoci del suro.

Algunes de les comunicacions que es presentaren ultrapassaren l'àmbit geogràfic gironí, com el cas del treball esmentat d'Irene Llop, centrat en la població de Vic; el de Maria Dolors Pelegrí, sobre els fons notariais de les Garrigues, o bé el d'Alexandra Capdevila, referent al Maresme de finals del segle XVIII.

A banda de parlar de recerca històrica, les jornades també volien incidir en el camp de l'arxivística. La inclusió d'una "Tribuna d'experiències en el camp de la conservació i organització dels fons notariais", que fou presentada per Laureà Pagarolas, director de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, responia a aquesta necessitat. En aquesta tribuna, alguns representants de l'Arxiu Històric de Girona (Montserrat Hosta i Santi Soler) i dels Arxius departamentals dels Pirineus Orientals (Christine Langé i Denis Fontaine) pogueren exposar els models de descripció aplicats als fons notariais utilitzats en els respectius

Sílvia Mancebo, sobre el projecte de descripció dels instruments notariais de l'antiga notaria de Roses.

L'èxit d'aquestes Jornades fa pensar als organitzadors en la possibilitat de futures convocatòries que podrien convertir periòdicament Girona en una cita obligada, un referent en el camp de la recerca i l'arxivística de la documentació notarial. La demanda existent i la importància d'aquesta documentació gironina bé s'ho mereixen. A banda d'això, cal destacar que totes les ponències i comunicacions presentades en aquestes Jornades seran aplegades en un volum d'imminent publicació, la qual cosa permetrà la seva difusió.

Santi Soler i Simon ■

El Departament de Ciències Socials de l'IES La Bisbal participa per segon any consecutiu en el Projecte Educació per a la Ciutadania. L'adhesió a aquesta iniciativa havia estat presentada pel Departament de Socials de l'IES Baix Empordà de Palafrugell, però el canvi de destí de la persona responsable va comportar el trasllat del projecte, que el nou institut també va fer seu i que s'anomena *Història Parlada*.

L'objectiu principal del Projecte Ciutadania és promoure el respecte als drets humans, l'educació en valors democràtics i de ciutadania utilitzant les fonts orals com a eina bàsica de treball. Apropar la història recent, així com les vivències dels que ens envolten, i entendre el present dia a dia com a fruit i suma dels dies passats ha estat un dels objectius presents en la programació. I ho hem treballat a l'aula.

Recollir els records de la gent gran i treballar aquestes fonts primàries permet prendre consciència del seu lloc en la història i, alhora, millorar en la defensa dels valors de respecte i democràcia. L'organització de les investigacions a cada nivell es vincula i relaciona amb la programació de l'aula. Els alumnes de segon curs preparen les preguntes en relació amb la vida al camp. L'entrevista es treballa a l'aula en grups de dues o tres persones. En general, es divideixen en blocs: la casa, els estudis, la família, el treball del camp, els conreu, les

eines, el tipus de propietat. La predisposició dels alumnes és molt bona, però cal millorar el treball de l'entrevista (preparació i execució). A tercer curs, la temàtica gira al voltant de la feina a les fàbriques de La Bisbal; o bé entra de ple en un tema tan proper com la immigració al nostre poble (els arribats abans de l'any 2000 i els que ho varen fer en un període posterior). Per últim, pel que fa als alumnes de quart, està previst que treballin el franquisme sota el títol genèric de "La història que explica l'avi". Així doncs, partint de l'experiència de la gent gran, els alumnes intenten resseguir i caracteritzar les etapes de la història recent.

Aquests treballs ajuden els alumnes a organitzar-se, a aprendre a respectar cultures diverses i, també, maneres de viure diferents de la nostra. Aquestes activitats serveixen per relacionar els més joves amb els més grans. Es creen vincles de complicitat (evidents no fa gaire temps) que són útils per socialitzar alguns alumnes que a vegades queden una mica apartats del grup classe. També ensenyen als alumnes a comprendre l'entorn i el passat immediat, de manera que valorin i respectin feines que no els són properes. Finalment, el projecte els acostava a noves tècniques i procediments com gravar, escanejar i transcriure.

M. Carme Güell Parnau,
Coordinadora del Projecte ■

Programa Educació per a la ciutadania

Projecte d'història oral: *La història parlada*

IES La Bisbal

Seminaris d'història rural curs 2006 - 2007

Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona

10 de novembre de 2006:
Indígenes, mercat i regió.
Indígenas, mercado y región: La Pampa, Argentina, siglo XVIII, **Raúl J. Mandrini** (Univ. Nacional del Centro de la Provincia de Buenos Aires).
Indígenas, mercado y región: Amazonia, Perú, siglo XVIII, **Núria Sala Vila** (Centre de Recerca d'Història Rural, UdG)

15 de desembre de 2006:
Franquisme i món rural.
Mecanismos de generación de consentimiento en el mundo rural gallego durante el franquismo, **Daniel Lanero Táboas** (Univ. de Santiago de Compostela).
La memoria de la represión franquista en el mundo rural gallego, **Ana Cabana Iglesia** (Univ. de Santiago de Compostela).

9 de febrer de 2007: **Biografies i història social.**
De las biografías a los estudios de caso: Santamarina y Rosas en la

historia argentina, **Andrea Reguera** (U. Nacional del Centro de la Provincia de Buenos Aires).
Els estudis de cas a partir dels arxius patrimonials: l'exemple del patrimoni Carles, **Mònica Bosch Portell** (Centre de Recerca d'Història Rural, UdG).

9 de març de 2007: **Cadastre i cartografia a l'Espanya del segle XIX.**
La cartografía parcel·laria municipal de la provincia de Barcelona, 1845-1895, **Francesc Nadal Piqué** (Univ. de Barcelona).
Reforma fiscal y estadística territorial a mediados del siglo XIX, **José Luis Urteaga González** (Univ. de Barcelona).

13 de abril de 2007: **El treball al món rural.**
Treball i pluriactivitat al sector surer català (1750-1920), **Joaquim Alvarado Costa i Rosa Ros Massana** (Centre de Recerca d'Història Rural, UdG).

L'articulació de la pesca en el món rural de l'Empordà, **Alfons Garrido Escobar i Joan-Lluís Alegret Tejero** (Centre de Recerca d'Història Rural, UdG).

Totes les sessions es faran de 16 a 19 h a la sala del Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, pl. Ferrater Mora, 1, 17071 Girona. Tel.: 972 41 89 45.

agenda ■

agenda

XIX SEMINARI D'HISTÒRIA ECONÒMICA I SOCIAL

Les transformacions agràries del segle XVIII català

Pierre Vilar va dedicar una part important de la seva tesi doctoral, Catalunya dins l'Espanya Moderna, a l'estudi de les transformacions agràries del segle XVIII català. El títol d'aquest seminari és el del tercer volum de l'edició catalana de l'obra, -que es correspon al segon volum de l'edició francesa-. La seva relectura, quaranta anys després, confirma el caràcter sòlid i pioner dels plantejaments de Pierre Vilar, que ja qüestionaven seriosament la idea d'un model únic de desenvolupament històric vers el capitalisme, basat en el cas anglès.

Han hagut de passar moltes dècades perquè el canvi de paradigma anunciat per Vilar s'hagi acabat imposant en la historiografia europea. Mentrestant, les pàgines de Pierre Vilar han servit de referència a nombrosos investigadors

Girona, 30 de novembre i 1 de desembre de 2006

Organitza: Centre de Recerca d'Història Rural (ILCC - Secció Vicens Vives) de la Universitat de Girona, revista Estudis d'Història Agrària i Atelier Pierre Vilar. Amb el suport de la Generalitat de Catalunya. Lloc de realització: Sala de Graus de la Facultat de Lletres de la UdG, pl. Ferrater Mora, 1, Girona.

catalans que, sovint atrets pels nombrosos interrogants plantejats per l'historiador, van voler i volen col·laborar a escurçar, amb les seves recerques d'arxiu, "la distància entre el que podem dir aquí i el que caldria saber, a

Catalunya i a Espanya sobre els problemes agraris concrets del segle XVIII". Amb l'organització d'aquest seminari, el Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, la revista Estudis d'Història Agrària i el comitè d'iniciativa de l'Atelier Pierre Vilar volen oferir un balanç -i un marc de discussió- d'aquestes recerques, tot animant els joves investigadors a continuar llegint Vilar i a continuar endinsant-se en els arxius per tal de copsar millor, en una perspectiva d'història comparada, els "caràcters originals" de la història social catalana.

Dijous, 30 de novembre

10:30 h: Presentació

11:00 h: *Transformacions agràries i indústria rural: qüestions obertes*, **Jaume Torras Elias** (Universitat Pompeu Fabra).

12:00 h: *Cerealicultura i especialització vitícola a la província de Barcelona*, **Ramon Garrabou Segura** (Universitat Autònoma de Barcelona) i **Enric Tello** (Universitat de Barcelona).

16:00 h: *Una revisió del paper de la demografia del segle XVIII a*

Catalunya dins l'Espanya Moderna, **Llorenç Ferrer Alòs** (Universitat de Barcelona).

17:00 h: *Drets de propietat, dinàmiques socials i anàlisi històrica: la descoberta dels casos intermediaris*, **Rosa Congost Colomer** (Centre de Recerca d'Història Rural, Universitat de Girona)

18:00 h: pausa

18:30 h: *Les transformacions del món rural de les terres de Lleida: els límits d'un creixement, segle XVIII*, **Enric Vicedo Rius** (Universitat de Lleida)

Divendres, 1 de desembre

9:30 h: *Llenguadoc-Catalunya: més punts d'història de la viticultura mediterrània*, **Francesc Valls Junyent**.

10:30 h: *Els rabassers al Penedès del segle XVIII. Aproximació a les implicacions jurídiques, econòmiques i socials del contracte de rabassa morta*, **Belén Moreno Claverias** (Universidad Autònoma de Madrid).

11:30 h: pausa

12:00 h: Presentació d'investigacions en curs

17:00 h: Homenatge a Pierre Vilar

Presentació del Fons Pierre Vilar a la biblioteca de la UdG

Presentació de llibres:

Pierre Vilar: una història total, una història en construcció

Pierre Vilar i la història de Catalunya

Presentació de la pàgina web sobre Pierre Vilar

Inauguració de l'exposició *Perquè "l'historiador és dins la història"...* Pierre Vilar (1906-2003).

3r Seminari d'història medieval - curs 2006-2007

Organitzat pel grup de recerca consolidat **Renda Feudal i Fiscalitat a la Catalunya Baixmedieval**, la **Institució Milà i Fontanals** (CSIC) i el **Centre de Recerca d'Història Rural** (ILCC-Secció Vicens Vives, UdG). **Coordinadors:** Manuel Sánchez Martínez, Lluís To Figueras, Pere Ortí Gost i Carles Vela Aulesa. **Lloc de realització:** Facultat de Lletres de la UdG (pl. Ferrater Mora, 1, Girona). **Horari:** Divendres, d'11 a 13 h. Aquest seminari té reconegut 1 crèdit de lliure elecció per la UdG.

Divendres 27 d'octubre: **Antonio Collantes de Terán** (U. de Sevilla), *De la madina andalusí a la ciudad castellana: el caso de Sevilla*.

Divendres 17 de novembre: **Franck Collard** (Universitè de Paris X - Nanterre), *Un genre nouveau entre littérature savante et conseils pratiques: les traités des poisons à la fin du Moyen Age*.

Divendres 1 de desembre: **Pere Ortí** (UdG), *L'expansió d'una ciutat medieval: el cas de Barcelona*.

Divendres 26 de gener: **Luis Miguel Duarte** (Universidade do Porto), *"Los infantes de Aragón, qué se fizieron?" El triste matrimonio portugués de Leonor de Aragón*.

Divendres 23 de febrer: **Roser Salicrú** (Institució Milà i Fontanals, CSIC, Barcelona), *Viatjar a l'edat mitjana*.

Divendres 16 de març: **Nicole Bériou** (CIHAM, Lyon), *La prédication comme pratique de communication au XIIIe siècle*.

Divendres 20 d'abril: **Karen Stöber** (University of Wales - Aberystwyth), *Worlds beyond the cloister: the social networks of late medieval Welsh monasteries*.

Divendres 11 de maig: **Alfio Cortonesi** (Universitè della Tuscia) *La vitivinicoltura nell'Italia medievale*

CURSOS, JORNADES, CONGRESSOS

VI Congrés sobre Sistemes agraris, organització social i poder local. Poblament, territori i història rural. Lleida, del 26 al 28 d'abril de 2007. Termini de presentació de comunicacions: 31 de gener de 2007. Més informació: Poblament, territori i història rural. Universitat de Lleida, Departament d'Història, Pl. Víctor Siurana, 1. 25003 Lleida; sistemesagraris@historia.udl.es; www.sistemesagraris.udl.es

VIII Congreso de la Asociación de Demografía Histórica. Maó (Menorca), del 31 de maig al 2 de juny de 2007. Més informació i inscripcions: Asociación de Demografía Histórica. Departament d'Història Contemporània. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona. C/ Montalegre 4-6. 08001 Barcelona; adeh@ub.edu; www.adeh.org. Secretaria tècnica: Institut Menorquí d'Estudis (www.ime.cat). Informació general: info.ime@cime.es; administració: secretaria.ime@cime.es

BEQUES I PREMIS

Beques de Recerca Comarcal Joaquim Palmada Teixidor, una en l'àmbit humanístic i l'altra en l'àmbit científic. Organitzat pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. Dotació: 3000 euros. Termini: 30 de setembre

2006. Més informació: CECB. Tf.972-57-23-61 (dv. 19 a 21 i db. 9 a 13)

VII Premi de recerca Josep Ricart Giralt per treball de ciències socials en relació al patrimoni i la cultura marítimes de la costa catalana. Organitza Museu Marítim. Dotació: 4800 euros. Termini de presentació: 8 de setembre 2006. Més informació a MM. Tf. 93-342-99-20 (dl-dv. 10 a 14) i m.maritim@diba.es

mestall

redacció:
Rosa Congost, Lúcia Donat,
Ricard Garcia, David Moré,
Joaquim M. Puigvert
Assessor lingüístic: Daniel Ferrer

Per a informació i inscripcions:

Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

Pl. de Sant Josep, 1
Arxiu Històric de Girona
17004 GIRONA
Tel. 972 22 55 00

www.ddgi.cat/historiarural/

Podem enviar-nos textos o suggeriments a: mestall@ddgi.es

Periodicitat: semestral.

Dipòsit legal: GI-731-1999